

AFGIFFTEKANTOOR 9099 GENT X - P706369

Natuur.oriolus

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ORNITHOLOGIE | JULI-AUGUSTUS-SEPTEMBER 2015 | JG 81 | NR 3
NATUURPUNT | COXIESTRAAT 11 | B-2800 MECHELEN

natuurpunt
Studie

BAHC rapport 2013

75

Najaarstrek 2014

90

Checklist of the Birds
of the World

101

Terugblik op de najaarstrek van 2014

» Bram Vogels & Emmanuel Desmet

» Rode Wouw *Milvus milvus* juveniel. 4 oktober 2014. Kruibeekse Polder (O) (Foto: Johan Colman)

Het overzicht behandelt enkel de gegevens van telposten. De verwerking van de resultaten is grotendeels gebaseerd op gegevens uit www.trektellen.org, aangevuld met data van www.waarnemingen.be. De focus ligt op de najaarstrek waarbij de periode van 1 juli tot 31 december wordt bekeken. Enkel soorten die in positieve of negatieve zin opvielen, komen aan bod. Voor een volledig overzicht verwijzen we naar www.trektellen.org waar alle teldata kunnen geraadpleegd worden.

Enkele globale getallen

Het aantal uren waarop telposten bemand zijn, blijft nog steeds stijgen, zij het beperkt. Voor de Belgische telposten komt het aantal uren voor 2014 uit op 10.715 verdeeld over 119 telposten. Op zich een indrukwekkend getal, zeker wanneer er rekening mee wordt gehouden dat er vaak meerdere tellers op een telpost aanwezig zijn. Uit een analyse blijkt wel dat de snelle groei in de beginjaren van www.trektellen.org min of meer gestabiliseerd is en dat de telspanning over de laatste jaren vergelijkbaar is. Duidelijk is wel dat vogeltrek een steeds groter aantal mensen bekoort. Mede door het stijgende aantal teluren en de steeds intensievere bemanning van telposten sneuvelden dit najaar een aantal najaarsrecords. Soorten die puur omwille van meer teluren hogere jaartotalen tonen, worden daarom in dit artikel niet behandeld.

Een chronologisch overzicht

Juli

In juli is het op de telposten erg rustig. Het zijn in deze periode vooral de telposten aan de kust die noemenswaardige aantallen optekenen zoals de 291 **Gierzwaluwen** *Apus apus* voorbij Bredene Duinbrug op 18 juli 2014 maar door de beperkte bezetting van telposten in deze periode wordt de exodus van Gierzwaluwen grotendeels gemist. In Nederland, waar nog intensiever geteld wordt, lag het dagrecord voor het najaar 2014 eveneens op 18 juli met 1057 ex. aan de Maarnsche Berg in Utrechtse Heuvelrug. Dagen met meer dan 100 Gierzwaluwen per telpost vallen in juli, in augustus gaat het hooguit over enkele tientallen. In deze periode passeren ook de eerste **Zomertortels** *Streptopelia turtur*, een soort die het zeer slecht doet. Dat komt ook duidelijk naar voren uit de jaarresultaten. Waar in 2007 – 2008 nog ongeveer 140 vogels op jaarbasis werden geteld, is dat aantal teruggevallen tot 33 in 2014. Hoewel we hier graag de gretige jagers uit het Middellandse Zeegebied met de vingers wijzen, komt uit onderzoek meer en meer naar voren dat ook heel wat andere factoren zoals de intensifiëring van de landbouw een belangrijk aandeel hebben in de sterke achteruitgang (Brown & Aebischer 2005). De soort gaat zo snel achteruit dat sommige auteurs vrezen dat de Zomertortel hetzelfde lot wacht als de inmiddels uitgestorven **Trekduif** *Ectopistes migratorius* uit Noord-Amerika (Avery 2014).

» Telpost Geitenberg te Kooigem (W) in het ochtendgloren (Foto: Emmanuel Desmet)

Van de sternentrek wordt tijdens het najaar in het binnenland doorgaans weinig gemerkt, getuige de amper 13 **Zwarte Stern** *Chlidonias niger* die over het hele najaar van 2014 geteld zijn. Vermeldenswaardig zijn echter de 2 **Witwangsternen** *Chlidonias hybrida* die op 11 juli over het Noordelijk eiland Wintam vlogen.

Augustus

De bezetting van de telposten begint aanzienlijk toe te nemen in de maand augustus, wanneer de trek naar Afrika meer op gang komt. Een typische soort om naar uit te kijken in deze periode is de **Zwarte Ooievaar** *Ciconia nigra*. De 8 exemplaren die op 10 augustus opstegen bij de telpost Zandhoven Heikant zijn het hoogste aantal van deze soort in dit najaar. Voor de **Ooievaar** *Ciconia ciconia* was 2014 een topjaar met 2.873 ex., een stevige toename t.o.v. het vorige record in 2011 met 1.873 ex. De topdag voor Ooievaarstrek over Vlaanderen was 27 augustus met 248 ex. verspreid over 5 groepen waarvan de grootste groep 152 ex. telde. De vogels werden zowel over het Noordelijk eiland Wintam als over Rupelmonde gezien. De spectaculaire stijging van het aantal Ooievaars als trekvogel over onze contreien heeft ongetwijfeld alles te maken met de groei van de populatie in West-Europa (<https://www.sovon.nl/nl/soort/1340>).

Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta* kreeg het voorbijge decennium stevige klappen als gevolg van enkele opeenvolgende koudere winters (Devos 2013 & <https://www.sovon.nl/nl/soort/1190>). Zo werden in het najaar van 2012 amper 16 doortrekkende ex. geteld. Maar de soort zit de laatste jaren weer stevig in de lift en bereikte in 2014 met 75 ex. een nieuw record. Hoewel de soort nagenoeg het hele najaar op trek waargenomen kan worden, blijken de hoogste aantallen in augustus te passeren op een moment waarop veel telposten nog niet bemand zijn. De groep van 15 Kleine Zilverreigers over de Maatheide te Lommel op 11 augustus tekende voor het hoogste dagtotaal van 2014. Afwachten of deze stijging zich verder zet na de zachte winter van 2015 en Kleine Zilverreiger de **Grote Zilverreiger** *E. alba* verder achterna gaat (www.sovon.nl).

Hoewel de 7 **Purperreigers** *Ardea purpurea* over Rupelmonde op 27 augustus het hoogste dagtotaal voor 2014 waren en dat ongetwijfeld een aangename ervaring was voor de trektellers, blijft dit

een schril contrast met de hoge aantallen in Nederland waaronder 227 ex. over de Gorzen in Ridderkerk en 224 ex. over de Dordtsche Biesbosch op diezelfde dag. Op 8 september werden op die laatste telpost op slechts 2,5 uur zelfs 427 ex. geteld! De Belgische telposten pikken dus nagenoeg niets op van deze massale uittocht uit Nederland. Op het eerste zicht merkwaardig, maar eerder logisch als je het tijdstip bekijkt waarop de Purperreigers in Nederland vertrekken; de uittocht uit hun broedkolonies begint steevast een paar uur voor zonsondergang (Winden, van der *et al.* 2013). Ze trekken dus vooral in de zeer late namiddag (wanneer de meeste telposten al verlaten zijn) en 's nachts over Vlaanderen.

Wat roofvogels betreft, is het eind augustus vooral uitkijken naar trek van **Wespendieven** *Pernis apivorus*. Op het einde van augustus was er een korte piek met op 27 augustus 104 ex. over de Maten te Genk en 103 ex. over de bezinkingsputten in Tienen. Dit zijn aantallen die een pak lager liggen dan de recordcijfers van vorig najaar toen in de Bichterweerd in Rotem en in Tienen respectievelijk 746 en 618 ex. geteld werden. Maar aantallen boven de 100 ex. per telpost zijn een niet jaarlijks fenomeen voor Vlaamse telposten. Ook meer westelijk

» Kleine Zilverreigers *Egretta garzetta*. 11 augustus 2014. Maatheide Lommel (L) (Foto: Eddy Vaes)

in Vlaanderen werden mooie aantallen Wespandieven genoteerd met bv. een telpostrecord van 47 ex. op de Geitenberg in Kooigem. Op diezelfde dag werden naast Ooievaars ook hoge aantallen **Bruine Kiekendieven** *Circus aeruginosus* gemeld met een maximum van 64 ex. op de Geitenberg in Kooigem. Dergelijke hoge aantallen Bruine Kiekendieven werden in het najaar niet meer gezien sinds 2008. Daarnaast op die dag ook mooie aantallen **Visarend** *Pandion haliaetus* (33 ex. over Belgische telposten) met een maximum van 5 over de Maatheide in Lommel. Voeg daar nog tal van andere doortrekkende roofvogelsoorten aan toe en je kunt 27 augustus een van de boeiendste roofvogeldagen uit een overigens mager najaar 2014 noemen. De oorzaak voor deze uitstekende dag voor thermiektrekkers ligt in een typisch weerpatroon dat uitvoerig werd beschreven in het vorige najaarsnummer van *Natuur.oriolus* (Desmet & Vansteelant 2014) en verder wordt uitgewerkt in het kaderstukje over roofvogels.

Bij de steltlopers is het in deze periode vooral uitkijken naar **Morinelplevieren** *Charadrius morinellus*. Hoge doortrekkende aantallen werden in Vlaanderen niet gezien met als hoogste aantal de 7 ex. over Laar (VB) op 29 augustus. Opmerkelijk laat is de solitaire vogel die op 18 oktober 2014 op de Geitenberg te Kooigem landde en de volgende morgen weer verder trok.

De aantallen **Oeverzwaluw** *Riparia riparia* die werden geteld in 2014 vegen alle andere jaren van de tabellen. De 2.422 ex. die op 10 augustus in Maatheide de telboeken in gingen waren bijna een vertienvoudiging van het vorige dagrecord. De hele maand augustus was er redelijke trek van Oeverzwaluw wat resulteerde in een jaarrecord van 6.047 ex. **Duinpieper** *Anthus campestris* tekende met slechts 64 exemplaren in 2014 voor een van de slechtste jaren sinds lang.

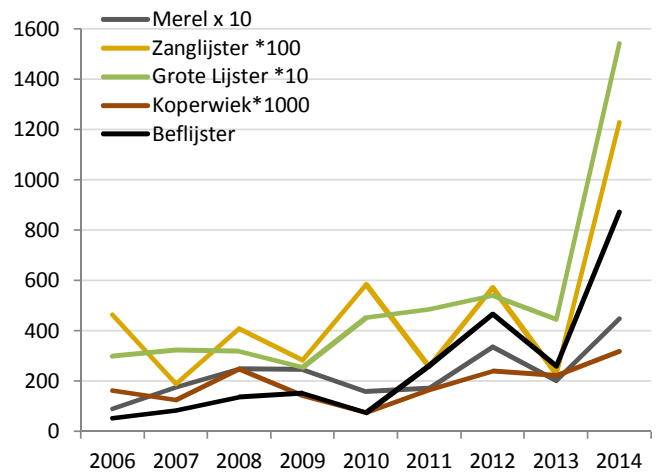
Naar goede gewoonte valt de trekpiek van **Gele Kwikstaarten** *Motacilla flava* eind augustus. Hoewel het jaartotaal niet ongebruikelijk is, vormt het dagtotaal van 564 ex. over de Bezinkingsputten in Tienen op 28 augustus een nieuw Belgisch dagrecord.

September

De doortrek van **Boerenzwaluw** *Hirundo rustica* verliep ruwweg in twee pieken: een eerste piek eind augustus – begin september en een tweede eind september. De hoogste aantallen waren voor het NO van Vlaanderen, met o.a. 2.140 ex. over Flaesheide Weelde op 30 september 2014. **Lepelaar** *Platalea leucorodia* bereikt normaal de piek in september. Hoewel er nog leuke aantallen werden gezien, zoals 198 ex. op 18 september over Duinburg, lopen de aantallen voor het vierde jaar op rij terug. In de periode 2008 – 2010 werden ongeveer 2.000 exemplaren per najaar geteld, terwijl de laatste twee jaren de aantallen nog maar rond de 1.000 exemplaren schommelen.

▶ Visarend *Pandion haliaetus* juveniel. 1 september 2014. Maatheide Lommel (L) Foto: Eddy Vaes

▶ Vergelijking doorheen de jaren van de najaarstotalen van verschillende lijsterachtigen. Voor 2014 waren dat de volgende totalen: Merel 4484, Zanglijster 122.852, Grote Lijster 15.441, Koperwiek 318.871 en Beflijster 874. Bron: www.trektellen.org.

De eerste doortrekkende **Velduilen** *Asio flammeus* werden al vroeg in september gezien. Door de berichten over de uitstekende broedresultaten in Vlaanderen en Nederland waren de verwachtingen dan ook hooggespannen (www.natuurbericht.be). Met 34 ex. over het volledige telseizoen was 2014 tegen de verwachting in geen uitzonderlijk jaar voor deze soort.

De doortrek van **Graspieper** *Anthus pratensis* kwam zoals steeds in de tweede decade van september op gang. Hoewel de dagmaxima niet extreem hoog waren, is het totale aantal van de doortrekperiode wel het hoogste dat ooit werd geteld op de Belgische telposten; 243.843 ex. De doortrek begon iets vroeger en intenser dan voorgaande jaren en liep ook langer door (tot in november), wat deze hogere aantallen verklaart.

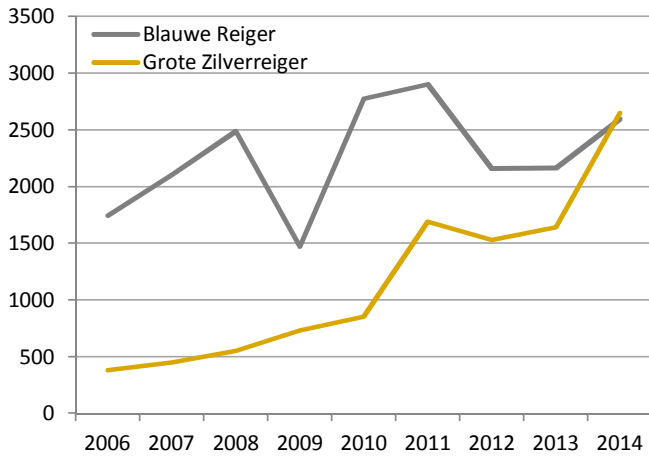
Een eerder onopvallende doortrekker is de **Heggenmus** *Prunella modularis*. De voorgaande twee jaren schommelde het najaarstotaal voor de Belgische telposten rond de 2.700 ex., de jaren daarvoor waren er telkens minder dan 2.000 ex., voor het najaar 2014 bereikten we met 3.539 ex. echter een nieuw jaarrecord.

Oktober

Vanaf eind september, maar vooral in de maand oktober, was er een continue doortocht van **Merels** *Turdus merula*. Hoewel er geen extreme piekdagen waren blijkt uit de jaartotalen dat 2014 met 4.408 ex. tot nu toe het beste jaar is geweest. Voordien zat 2012 bij veel tellers in het geheugen als extreem mereljaar met 3.343 getelde ex., dat blijkt nu ongeveer 25% minder dan in het najaar 2014.

Bij **Zanglijster** *T. philomelos* begint de doortrek doorgaans eind september. Dit jaar bereikte de soort een enorme piek op 4 oktober; op maar liefst tien telposten werden die dag meer dan duizend Zanglijsters genoteerd met als uitschieter 10.672 over Opstalvallei. Dit is bijna een verdubbeling van het vorige Belgische record. De doortrek van Zanglijster bleef heel intens tot er een tweede piek volgde rond half oktober, daarna namen de aantallen snel af. In totaal werden 120.222 overtrekkende vogels geteld, meer dan een verdubbeling t.o.v. eerdere jaartotalen.

Vanaf begin oktober begonnen de aantallen **Grote Lijsters** *T. viscivorus* sterk op te bouwen en al snel zou duidelijk worden dat het een bijzonder jaar zou worden voor de soort. Hoewel de Grote Lijster fors achteruit gaat als broedvogel, bleven de aantallen dag na dag toenemen om een piek te bereiken rond half oktober. Op 13 oktober werd met 242 ex. over de Brakeleer in Oud-Turnhout een nieuw Belgisch dagrecord gevestigd. Op zich een zeer knappe telling maar vooral het najaarstotaal was opmerkelijk; in 2014 werden maar liefst

» Vergelijking doorheen de jaren van de najaarstotalen van Blauwe Reiger en Grote Zilverreiger. Bron: www.trektellen.org.

14.826 Grote Lijsters geteld. Eerdere najaarstotalen kwamen met moeite aan 6.000 vogels. Ook het uurgemiddelde lag meer dan dubbel zo hoog als in de voorgaande jaren.

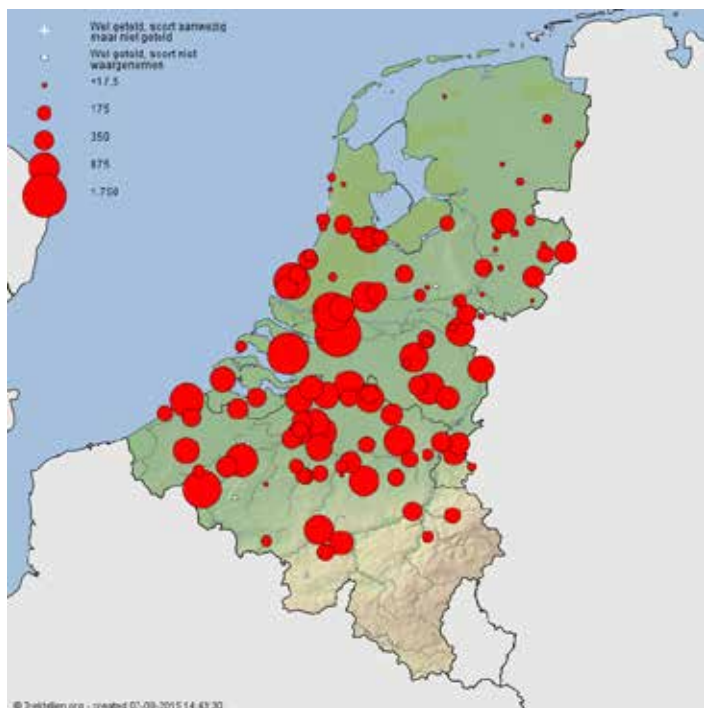
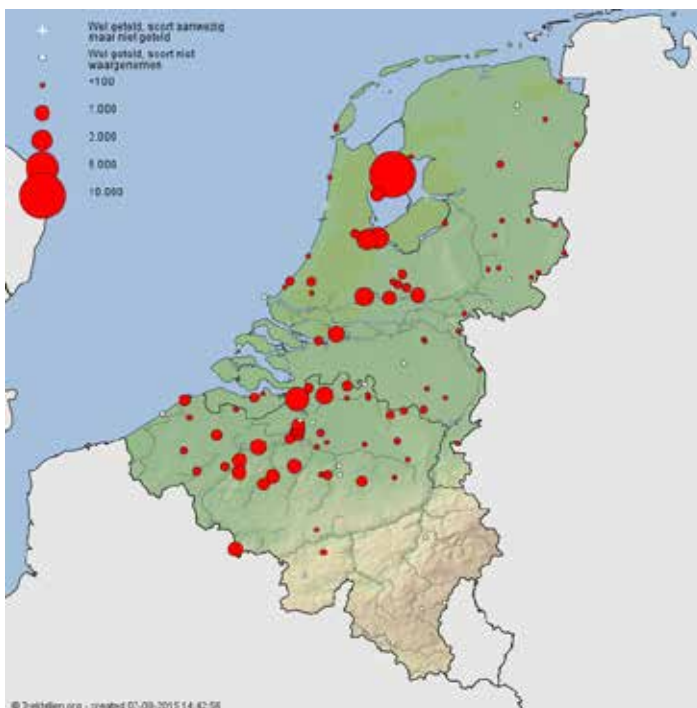
De doortrek van **Koperwiek** *T. iliacus* verliep in twee opvallende pieken. De eerste hoge aantallen werden genoteerd vanaf 14 oktober met een piek op 18 oktober toen 11.906 ex. werden geteld in Opstalvallei. Een tweede piek viel rond eind oktober; de 9.271 ex. op 31 oktober bezorgde Opstalvallei de tweede beste dag van deze soort voor het seizoen. Een uitloper van deze doortrek in november (zoals in 2013) zat er deze keer jammer genoeg niet in. Met 303.191 ex. mag het eindtotaal imposant genoemd worden. Hiermee doet 2014 veel beter dan andere goede koperwiekjaren zoals 2008, 2012 en 2013 waarbij er net geen 250.000 ex. werden geteld.

Oktober is traditioneel dé vinkenmaand. Gedurende de hele maand oktober 2014 was er prima doortrek van **Vinken** *Fringilla coelebs*. Zonder extreme pieken weliswaar, maar toch in die mate dat de

aantallen voor oververhitte tellertjes zorgden. Er waren maar liefst drie tellingen met meer dan 30.000 Vinken (10 oktober Opstalvallei 33.724 ex., 18 oktober Maatheide 36.848 ex. en 19 oktober Opstalvallei 30.710 ex.). Met bijna twee miljoen getelde Vinken werd het record van vorig jaar nog scherper gesteld. **Keep** *F. montifringilla* daarentegen was tijdens de telperiode dan weer nagenoeg afwezig in Vlaanderen.

Groenling *Chloris chloris* heeft in 2014 eveneens records gebroken. Het Belgische record werd op 26 oktober 2014 bijna verdubbeld in Opstalvallei met 310 overvliegende vogels. Ook wat het eindtotaal betreft heeft de soort het zeer goed gedaan met iets meer dan 7.700 getelde vogels over de Belgische telposten. Een stuk beter dan eerdere najaarstotalen. **Putter** *Carduelis carduelis* daarentegen liet geen opmerkelijke passage optekenen, hoewel de soort terug toeneemt. Op Britse telposten, waar er soms vele duizenden worden geteld, bleken de aantallen dit jaar eveneens aanzienlijk lager te liggen. **Kneu** *C. cannabina* heeft dan weer een goed najaar achter de rug. Met 84.827 getelde ex. spreken we over het beste najaarstotaal tot nu toe. Ook de uurgemiddelden liggen ongeveer 50% hoger dan de voorgaande jaren wat aangeeft dat er effectief redelijk veel passage is geweest. Hoewel er geen echte piekdagen waren, werden er de hele maand oktober mooie aantallen waargenomen met als maximum 1.031 ex. op 4 oktober over Maatheide.

De **Grote Zilverreiger** *Egretta alba* is geen zeldzame verschijning meer op de trektelposten. 2014 deed echter de voorgaande jaren opnieuw verbleken, waardoor de sterke toename van deze soort nog maar eens in de verf wordt gezet (www.sovon.nl). Hoewel de aantallen in 2011 – 2013 schommelden rond 1.500 à 1.600 doortrekkers, passeerden er in 2014 nu al 2.620 Grote Zilverreigers over de Belgische telposten. De topdag voor de soort was 4 oktober met 47 ex. over Kruiskouter Relegem-Asse en 45 exemplaren over Mijnteril Heusden-Zolder, waardoor meteen ook het Belgische dagrecord scherper werd gesteld. Door deze toename wordt Grote Zilverreiger in België zelfs vaker als trekvogel genoteerd dan **Blauwe Reiger** *Ardea cinerea*! Op 4 oktober passeerden er eveneens 42 Blauwe Reigers langsheen de Mijnteril in Heusden-Zolder, een stevige doortrekdag voor reigerachtigen dus!

» Doortrekpatroon Aalscholver *Phalacrocorax carbo*. Links 5 oktober 2014, rechts 31 oktober 2014. Bron: www.trektellen.org.

Let vooral op het ruimtelijk patroon. De schaal van beide figuren verschilt. De grootte van de bollen is dus misleidend. Links staat de grootste bol voor 10.000 ex. en rechts voor 1.750 ex. De aantallen voor België waren vergelijkbaar op beide data (resp. 19.350 en 18.367 ex.).

Het aantal geregistreerde **Roodkeelpiepers** *Anthus cervinus* is dit jaar toegenomen tot 30 ex.. De oproep voor meer geluidsopnames ter ondersteuning van de waarnemingen lijkt gerechtvaardigd (Baeten 2014), het aantal waarnemingen is de voorbije drie jaar immers ongeveer verdubbeld, zowel in aantallen als uurgemiddelden.

Witte Kwikstaart *Motacilla alba* nam begin oktober eveneens een vliegende start waarbij meteen hoge dagtotalen werden genoteerd. Op 4 oktober werd het Belgisch dagrecord verbeterd door de 1.004 Witte Kwikstaarten die over Bichterweerd vlogen. Naast de mooie doortrekdagen ligt ook het najaarstotaal met 46.724 ex. ver boven de voorgaande jaren, toen de totalen steeds rond de 30.000 ex. schommelden.

De doortrek van **Aalscholver** *Phalacrocorax carbo* begint ongeveer half september en bereikte dit jaar een relatief vroege piek op 5 oktober met een korte maar hevige doortocht van o.a. 2.602 ex. over Opstalvallei in een uur tijd, waarna de trek stilviel. De doortrek begin oktober lijkt vooral een uittocht van vogels uit de regio van het IJsselmeer, die via het centrale deel van Nederland het noorden van België binnenvliegen en daarna in slierten uitwaaiëren. De geconcentreerde doortocht van de eerste golf verschilt aanzienlijk van de tweede topdag op 31 oktober, toen er over de volledige Lage Landen aanzienlijke doortrek was, maar het zwaartepunt in Nederland eerder in het grote rivierengebied lag. Vermoedelijk bestond de eerste doortocht op 5 oktober vooral uit vogels van de grote broedkolonies in Nederland. De vogels van 31 oktober hadden vermoedelijk een andere origine.

Boomleeuwerik *Lullula arborea* is ongetwijfeld een van onze meest melodieuze trekkers. In absolute aantallen leverde 2014 ook voor deze soort een nieuw record op met 13.365 ex. Het hoogste aantal voor Vlaanderen werd opgetekend aan Kristallijn Maatheide op 9 oktober met 197 ex.

De aantallen van **Baardmannetje** *Panurus biarmicus* lagen aan de hoge kant, deze soort vertoont een zeer grillig verloop over de voorbijaande jaren. De hele maand oktober werden op verschillende telposten Baardmannetjes opgemerkt.

Wat duikers betreft bleef het net als de voorgaande jaren relatief rustig. De enige dag met wat duikertrek was 22 oktober, met een harde aanlandige wind, waarbij vanaf telpost De Fonteintjes in Zeebrugge 26 ongedetermineerde duikers werden genoteerd. Deze dag was ook de enige dag met noemenswaardige trek van **Jan-van-Genten** *Morus bassanus* (Fonteintjes 187 en Duinburg 58 ex.) aangevuld met een handvol andere pelagische soorten. Het bleek ook een topdag voor doortrek van **Rotgans** *Branta bernicla* met 10.844 ex. langs de Fonteintjes. De 3.721 trekkende **Bonte Strandlopers** *Calidris alpina* zorgden meteen voor een vervijfvoudiging van het vorige Belgische

► Blijfster *Turdus torquatus*. 1 oktober 2014. Zammels broek, Geel (A)
(Foto: Dieder Plu)

dagrecord. De 206 jager spec. *Stercorarius spec.*, 19 **Grote Stercorarius skua**, 62 **Middelste** *S. pomarinus* en 16 **Kleine Jagers** *S. parasiticus* langs De Fonteintjes waren de enige degelijke aantallen van dit najaar. Ook de passage van 1.209 **Dwergmeeuwen** *Hydrocoloeus minutus* langs de Fonteintjes op die dag is het vermelden waard.

Om het hoge ijle gepiep van **Buidelmezen** *Remiz pendulinus* op de telpost te kunnen horen, is stilte en alertheid een noodzaak. Nergens werden uitschieters vastgesteld, 8 ex. op 11 november in Wintam was het hoogste aantal. De hele maand oktober bleef de soort goed doorkomen, vooral langs telposten die langs grote rivieren liggen. In totaal werden bijna 97 ex. genoteerd dit najaar, wat een aanzienlijke toename is t.o.v. eerdere jaartotalen. Mocht men tijdens de invasiejaren in de jaren '90 even intensief hebben getrekteld als vandaag, werden er toen allicht nog veel hogere aantallen genoteerd.

Na een zeer rustig najaar voor **Kauwen** *Corvus monedula* in 2013 waren de aantallen in 2014 opnieuw op peil. De hoogste aantallen werden eind oktober gezien met op 27 oktober 1.766 ex. over Opstalvallei. De daaropvolgende dag bereikten **Roeken** *C. frugilegus* hun piek in de Maten in Genk met 676 ex. Voor deze soort was 2014 een matig goed doortrekjaar, zonder echt grote uitschieters en een iets latere en kortere doortrekpiek dan de vorige jaren. In vergelijking met 2012 en 2013 beduidend minder goede jaren, was de doortrekpiek meer uitgesproken.

De tweede decade van oktober kende ook een aanzienlijke doortrekpiek van **Beflijsters** *Turdus torquatus*. De aan- en afloop van deze piek was min of meer normaal, maar door de zeer grote aantallen in de korte doortrekperiode bereikte Beflijster het hoogste najaarstotaal tot hiertoe, zowel in aantallen als in uurgemiddelden. De 858 getelde vogels zijn maar liefst een verdubbeling van eerdere jaartotalen. Uitschieter was 15 oktober waarbij heel wat telposten mooie aantallen te verwerken kregen, waaronder 36 over de Maten en 35 over Kijkverdriet Ravels. Opvallend is wel dat deze doortrek golf sterk geconcentreerd was in de Kempen, terwijl er in het zuiden of in het westen nagenoeg geen Beflijsters passeerden.

In 2014 werd een nieuw record voor **Veldleeuwerik** *Alauda arvensis* gevestigd met 560.079 ex. Dit lijkt verwonderlijk daar er geen echte topdagen waren zoals in voorgaande jaren. Het hoogste dagtotaal was immers maar slechts 4.520 ex. op 27 oktober in Bichterweerd. Dit aantal valt zelfs net buiten de top 40 van piekdagen. Wanneer we echter naar de doortrekintensiteit kijken, blijkt dat er een relatief lange periode van aanzienlijke trek is geweest gedurende de hele maand oktober, waardoor de totale aantallen alsnog hoog uitvallen. Wat **Pestvogels** *Bombycilla garrulus* betreft, bleef het daarentegen heel stil. De Pestvogel die op 26 oktober voorbij Flaesheide in Weelde vloog was het enige ex. dat op telposten werd vastgesteld.

De trek van **Spreeuwen** *Sturnus vulgaris* kwam iets later op gang dan andere jaren; waar de piek normaal rond half oktober valt, tekende deze zich nu pas eind oktober af. Bij de resultaten valt de gestuwde trek langs de kusttelposten op, met de drie hoogste tellingen langs de Fonteintjes. De beste dag hier was 26 oktober 2014 met 29.966 ex. In totaal werden er dit najaar 1.067.197 Spreeuwen geteld over alle telposten, wat een lichte verbetering is van het vorige hoogste aantal. Dit kan vooral verklaard worden door het hogere aantal teluren.

Ook **Geelgors** *Emberiza citrinella* heeft er een zeer goed jaar opzitten: hoewel de getelde aantallen de voorgaande jaren nooit boven de 1.000 ex. reikten, kwam het eindtotaal voor 2014 op 1.489 ex. Dit laat hopen dat deze soort bezig is aan een bescheiden herstel. De aantallen en de uurgemiddelden zitten sinds de eeuwwisseling immers in een stijgende lijn. De hoogste aantallen waren voor het Hageven in Lommel met 29 ex. op 26 oktober.

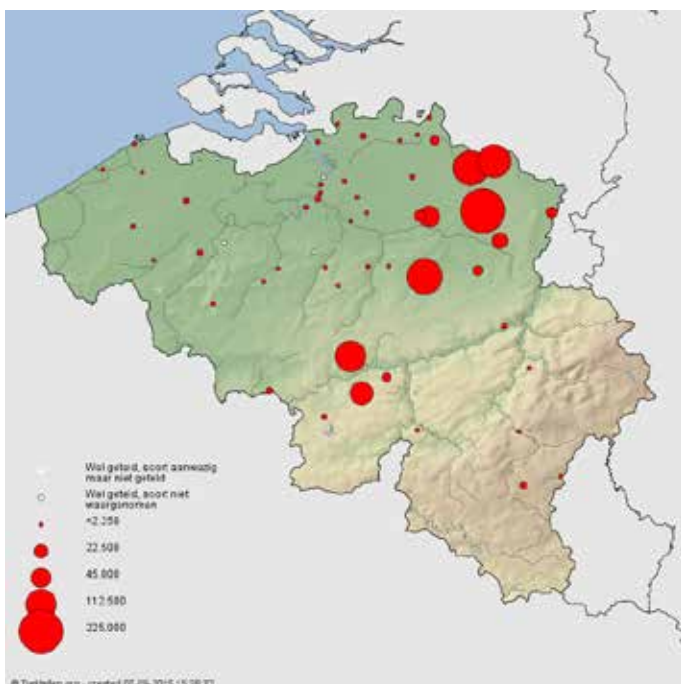
Kramsvogel *Turdus pilaris* is steeds de laatste soort die in zeer grote aantallen kan doorkomen. Niets mooier dan grote groepen 'tjakken-de' vogels die voorbij komen. Na het superjaar van 2013 en de mooie

aantallen die ook andere lijsterachtigen toen hadden laten optekenen, waren de verwachtingen hoog gespannen. Op 30 oktober werden de eerste redelijke aantallen Kramsvogels gemeld, met vooral rond de middag en de vroege namiddag goede doortrek. Dankzij de Whatsapp-groep trektellers Vlaanderen (zie kadertekst Kraanvogels) werd iedereen snel op de hoogte gebracht van deze opflakkering zodat telposten waar mogelijk terug bemand werden. De ochtend van 31 oktober was de eerste dag met noemenswaardige aantallen: de 2.880 ex. over de Brakeleer en 2.810 ex. over Opstalvallei waren de hoogste aantallen voor het najaar. Op 1 november werden er her en der nog enkele honderden geteld, maar daarna was het over met de pret. Doordat dit matige jaar op een echt recordjaar volgde, was er al snel het gevoel dat er een totaal gebrek was aan Kramsvogels. De getelde aantallen en de uurgemiddelden geven inderdaad aan dat het geen topjaar was, maar toch sterk vergelijkbaar met jaren zoals 2011 en 2012. De uurgemiddelden lagen in 2007 en 2008 zelfs nog lager. Het gevoel dat het een extreem slecht najaar was voor Kramsvogel klopte dus niet.

November

De **Goudvink** *Pyrrhula pyrrhula* is min of meer in twee doortrekperiodes gepasseerd: een eerste eind oktober en een tweede van half tot eind november. Vooral de telposten die tot diep in het najaar werden bemand, hebben dus nog redelijk wat Goudvinken aangebracht. Het totale aantal Goudvinken is met 647 ex. het hoogste aantal tot hiertoe en ligt een heel stuk hoger dan eerdere maxima die de 300 getelde vogels niet overschreden. Het melancholische roepje van de Goudvink werd dit jaar zeker meer gehoord dan de voorbije jaren en ook het uurgemiddelde lag meer dan dubbel zo hoog. Met 36 trekkende vogels over de Maatheide op 26 oktober 2014 werd ook voor deze soort het Belgisch record scherper gesteld.

1 november zal de boeken ingaan als één van de beste dagen voor de trek van **Houtduif** *Columba palumbus* in de geschiedenis van het trek tellen. Vier van de vijf topaantallen dateren van die dag met een nieuw Belgisch record van 229.671 ex. op de mijnterril Heusden-zolder, verder 144.580 ex. op de bezinkingsputten Tienen en 142.385 ex. over Kristallijn Maatheide om de top drie van 2014 te vervolledigen. Ondanks deze indrukwekkende wolken Houtduiven,

Doortrekpatroon Houtduif *Columba palumbus*. 1 november 2014.

Bron: www.trektellen.org

is het opvallend hoe snel deze trek golf lijkt op te lossen in de bossen van de Limburgse en Antwerpse Kempen. Op meer westelijk gelegen telposten nemen de aantallen zeer snel af naar slechts enkele duizenden of zelfs enkele honderden.

Het aantal doortrekkende **Slechtvalken** *Falco peregrinus* heeft in 2014 een nieuw hoogtepunt bereikt. De piek van doortrek viel vrij laat op 2 november met 9 ex. over het Groot Schietveld. Lokale vogels schroeven vaak zeer hoog op of jagen op grote afstanden van de broedplaats, we willen dan ook benadrukken dat men omzichtig moet evalueren of een Slechtvalk als trekvogel kan genoteerd worden.

Met 9.435 ex. liet de **Goudplevier** *Pluvialis apricaria* veruit het beste najaarstotaal ooit optekenen. De topdag viel op 30 oktober met 1.507 ex. over Geitenberg Kooigem, maar de soort bleef stevig doorkomen tot in november.

Het aantal **Kleine Zwanen** *Cygnus columbianus* ligt relatief laag. De meeste telposten zijn hiervoor niet lang genoeg bezet. Hoewel er groepen tot meer dan 300 ex. werden vastgesteld in Vlaanderen zijn de grootste groepen over de Belgische telposten respectievelijk klein met 16 op 13 november over Graaf Visart Brugge en 12 op 29 oktober, eerst over Opstalvallei en later aan het Noordelijk eiland in Wintam.

Op gebied van ganzen springt vooral de intocht van **Toendra-rietgans** *Anser serrirostris* eruit. Met 7.765 getelde ex. spreken we van een verdubbeling van het vorige jaarrecord uit 2013. Het hoogste dagtotaal van 936 ex. werd opgetekend in Kristallijn Maatheide op 10 november. De tellingen voor de koude-inval eind december hebben deze aantallen eveneens verder versterkt. Het loont dus om te anticiperen op vorsttrek, maar het vraagt wel doorzettingsvermogen.

Hoewel het geen uitzonderlijk jaar was voor **Pijlstaart** *Anas acuta*, verdient het aantal van 470 ex. op 11 november op de Heihoek in Lichtervelde toch een vermelding, zeker gezien het hier niet gaat om een zeetrek telpost.

Waar waren de bossoorten?

Kenden we in het najaar van 2012 nog een ongeziene influx van typische bossoorten zoals **Gaaien** *Garrulus glandarius*, **Grote Bonte Spechten** *Dendrocopos major*, **Boomklevers** *Sitta europaea* en alle **mezensoorten**, dan viel het najaar 2014 op door het nagenoeg ontbreken van deze soorten op de telposten. De verklaring ligt in de productie van noten en zaden in de Europese bossen. Toen de zaad- en notenoogst in 2012 rampzalig bleek, vluchtten de vogels die ervan leefden massaal uit de Oost-Europese bossen weg. In 2014 lagen de kaarten net andersom: overal uit Europa werd gewag gemaakt van een mastjaar voor beukennotjes (zie o.a. <http://natuurbericht.nl>). Een mastjaar is een jaar waarin bomen en struiken opvallend meer vruchten dragen dan normaal. Typische bosvogels konden dus gemakkelijk een voedselreserve aanleggen voor de winter en in of dicht bij hun broedgebied blijven.

Dankwoord

Dit artikel kon enkel tot stand komen dankzij de urenlange inzet van zeer veel trektellers. Onze dank gaat dan ook in de eerste plaats uit naar hen. Verder willen we ook nog specifiek Koen Leysen en Gerald Driessens bedanken voor de nuttige input en opmerkingen bij het artikel en bij uitbreiding de volledige kernredactie van Natuur.oriolus.

► Goudplevieren *Pluvialis apricaria*. 30 oktober 2014. Geitenberg Kooigem (W) (Foto: Emmanuel Desmet)

Kraanvogelextravaganza

Begin november 2014 zaten in Diepholzer Moorniederung in het NW van Duitsland maar liefst 104.167 Kraanvogels *Grus grus* te wachten op goede weerscondities om naar het zuiden te trekken. Zoals beschreven in het kaderstuk over de roofvogels, kwam die er op 8 november na dagen van ZW-circulatie met regen. Het startschot voor tienduizenden Kraanvogels om massaal op de wieden te gaan. De trekroute voor Kraanvogels die vanuit Diepholzer Moorniederung vertrekken, loopt normaal gezien over onze Oostkantons, maar net op dat moment stond er boven het noordwestelijke deel van Duitsland een ZO-wind van 3 Bf die de trekcorridor van de Kraanvogels iets meer naar het westen duwde. Op 9 november telde één dappere teller van op Plateau des Hautes-Fagnes maar eventjes 39.910 ex.! Ook in Amel (Lx) en Sourbrodt (Lx) werden naar schatting 30.000 Kraanvogels geteld tussen 15.30 u. en zonsondergang. Maar ook het oosten van Vlaanderen kon meegenieten van nooit geziene slierten Kraanvogels die in grote golven passeerden. Vanuit Opgrimbie (L) en Maaseik (L) werden die dag tussen de 10.000 en 20.000 Kraanvogels gezien die over de Maasvallei trokken. Van zodra duidelijk werd dat het kraanvogelgeweld op 9 november pas na 15 u. losbarstte, zijn veel trektellers hun telpost blijven of (weer) gaan bemannen. Dat veel Vlaamse vogelkijkers van dit unieke spektakel konden meegenieten, hebben we mede te danken aan het oprichten door Natuurpunt van de Whatsapp-groep "Trektellers Vlaanderen" die trektellers toelaat interessante waarnemingen snel intern te verspreiden (beheer Whatsapp-groep

Koen Leysen, koen.leysen@natuurpunt.be). De volgende dag ging de stroom aan Kraanvogels gewoon verder met een geschat maximum tot 20.000 ex. over Sourbrodt (Lx) en in Vlaanderen maximum 11.137 ex. over telpost Bichterweerd. Zelfs op 11 november werden over de vallei van de Amblève (Lx) nog tot 10.000 Kraanvogels geteld. Die dag werd aan het Lac Du Der in de Franse Champagnestreek een Europees record aan Kraanvogels geteld: de groep van 120.000 Kraanvogels die er op 10 november verbleef, was op 11 november aangegroeid tot 206.582 ex.!

► Kraanvogels *Grus grus*. 10 oktober 2014. Maatheide Lommel (L) (Foto: Eddy Vaes)

Referenties

- Avery M. 2014. *A message from Martha: The extinction of the passenger pigeon and its relevance today*. Bloomsbury, Londen.
- Baeten S. 2014. Trektellen: waarnemers en kritische ingesteldheid. *Natuur.oriolus* 80 (4): 151.
- Brown S. & Aebischer N. 2005. Studies of West palearctic birds: Turtle dove. *British Birds* 98: 58-72
- Desmet E. & W. Faveyts 2009. Toptrek boven de Lage landen. *Natuur.oriolus* 75 (3): 73-78.
- Desmet E. & W. Vansteelant 2014. Recordaantallen Wespandieven over de Lage Landen in augustus-september 2013. *Natuur.oriolus* 80 (3): 20-30.
- Devos K. 2013. Watervogels in Vlaanderen tijdens de winter 2012 – 2013. *Vogelnieuws* juni 2013: 4-5.
- Leysen K. & E. Desmet 2011. Buizerdtrek over Vlaanderen in najaar 2010: kroniek van een aangekondigde piek. *Natuur.oriolus* 77(3): 99-107
- Winden van der J., S. Elzeman, P. Van Horsen, A. Stip, R. Clements, R. Verbeek & S. Terlouw 2013. Start van de nazomertrek van Purperreigers uit het Groene Hart. *Limosa* 86 (2) 68-79.

Webreferenties

- <http://champagne-ardenne.lpo.fr/grue-cendree/grus-en>
- www.trektellen.org
- www.natuur-forum.be
- <http://nl.windfinder.com>
- www.wikipedia.be
- <https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/recordaantallen-grote-zilverreigers-op-slaapplaatsen>
- www.natuurbericht.be/?id=12770&cat=vogels: "2014 absoluut topjaar voor broedende Velduilen"
- <http://natuurbericht.nl/?id=12630>: "Dit jaar 3 miljoen kilo eikels en beukennotjes op Veluwe"

Roofvogeltrek najaar 2014: alles met mate

De roofvogeltrek kondigde zich in het najaar van 2014 veelbelovend aan. Op woensdag 27 augustus trokken naast 1363 **Ooievaars** een flink pak roofvogels door: 632 **Wespendieven**, 1 **Zwarte Wouw** *Milvus migrans*, 248 **Bruine Kiekendieven**, 10 **Blauwe Kiekendieven** *Circus cyaneus*, 2 **Grauwe Kiekendieven** *Circus pygargus*, 39 **Sperwers** *Accipiter nisus*, 203 **Buizerds** *Buteo buteo*, 33 **Visarenden**, 40 **Torenvalken** *Falco tinnunculus*, 1 **Smelleken** *Falco columbarius*, 31 **Boomvalken** *Falco subbuteo* en 2 **Slechtvalken**. Oorzaak voor deze prima trekdag voor thermiekers was een typisch weerpatroon: enerzijds een lagedrukgebied met neerslag dat in de dagen voor 27 augustus boven West-Europa tot stilstand kwam en anderzijds een hogedrukgebied boven Noord-Europa dat het uiteindelijk won en op 27 augustus de baan vrij maakte voor de roofvogels en ooievaars die dagenlang door de oostenwind tegen de regenfronten werden aangestuwd en noodgedwongen hun trek moesten onderbreken. Dit weerpatroon zorgde in het verleden stevast voor toptrek boven de Lage landen (Desmet & Faveyts 2009, Leysen & Desmet 2011, Desmet & Vansteelant 2014). Die gunstige dag voor roofvogeltrek werd al op maandag 25 augustus voorspeld via het natuur.forum en de mailinglist van trekstellend Vlaanderen en Nederland, zodat een mooi aantal telposten bemand geraakte. Het enige vraagteken was of 3 Bft oostenwind zou volstaan om de trekcorridor van Wespendieven westelijk genoeg te krijgen. Het werden geen supraantallen zoals in augustus 2013, maar absoluut de moeite waard om er een dagje voor op de trekpost te gaan staan. Zelfs op westelijke telposten waar ook mooie aantallen Bruine Kiekendieven en Visarenden geteld werden.

Wespendief *Pernis apivorus*. 3 september 2014. Maatheide Lommel (L) (Foto: Eddy Vaes)

Daarna werd het heel wat kalmer op roofvogelgebied. September verliep zonder noemenswaardige uitschieters. Op 23 september stak een eerste grote 'bus' roofvogels met o.a. 2.038 **Buizerds** en 714 **Rode Wouwen** *Milvus milvus* over in Falsterbo. Helaas, de wind waaide eind september én de hele maand oktober hoofdzakelijk uit westelijke richting waardoor de trekcorridor ten oosten van de Lage Landen kwam te liggen. Op het moment dat de grote buizerdvloot eind oktober had moeten doortrekken, werd het zelfs het slechtst denkbare scenario door de passage van de restanten van tropisch orkaan Gonzalo, wat wel goed was voor de zeetrekters. Ondertussen potten de Buizerds ten NW van ons in steeds grotere aantallen op en

werd het nagelbijten of de trek golf Vlaanderen nog wel zou bereiken. Hoewel over de Deense telposten wekelijks mooie aantallen Buizerds bleven doortrekken met bv. over Sønderborg 1.311 ex. op 12 oktober en 1.558 ex. op 23 oktober, was er de hele maand oktober in Falsterbo maar weinig animo geweest. Tot plots op 30 oktober op de tabellen van Falsterbo het verlossende nieuws verscheen:

Blauwe Kiekendief *Circus cyaneus*. 14 oktober 2014. Maatheide Lommel (L) (Foto: Eddy Vaes)

6.067 Buizerds hadden alsnog via Falsterbo Scandinavië verlaten! Vanaf dan was het hopen op de broodnodige oostenwind om de buizerdkermis boven Vlaanderen te krijgen, maar die kwam er niet. Integendeel: het ene regenfront na het andere bleef doortrekken. Toch was de trekdrang bij de Buizerds op dat moment al bijzonder groot: ze moesten snel hun overwinteringsgebied bereiken. Een week later kregen we een weersverbetering: de wind draaide bij ons naar Z en we kregen een paar zonnige dagen. Dit leverde ook in Vlaanderen een paar dagen van mooie buizerdtrek op met als hoogste dagaantal 188 ex. over telpost Anderstad op 8 november. Op zowel 8 als 9 november kregen verscheidene telposten eindelijk meer dan 100 ex. te zien. Aantallen die niet kunnen tippen aan de spectaculaire topdagen van 2010 en 2011. Een mager jaar voor de buizerdtrek zou je dan denken? Toch niet. Met 16.351 Buizerds als najaarstotaal van alle Belgische telposten staat 2014 zelfs op de derde plaats in de ranglijst van beste buizerdjaren. Dit heeft de soort vooral te danken aan de groeiende telintensiteit en het feit dat (ondanks het ontbreken van trekpieken) Buizerds gestaag zijn doorgetrokken over onze telposten. Wat uurgemiddelde betreft, scoort Buizerd ongeveer even goed als vorig najaar.

Veel minder goed gaat het met de Blauwe Kiekendief en de Boomvalk. Beide soorten nemen als najaarstrekker sinds 2011 jaarlijks af. Twee andere valkachtigen, Torenvalk en Smelleken, stegen dan weer aanzienlijk t.o.v. de laatste twee jaren. De eerste profiteerde van een goed muizenjaar (zie ook Velduil) en brak met 1.576 ex. het najaarsrecord van 2011 (1.135 ex.) Hoewel de meeste trekters 2014 als een zwak roofvogelnajaar ervaren - allicht met hoge verwachtingspatronen na o.a. het superwespndievenjaar van 2013 - bleek de combinatie van veel matige dagen en de balans van soorten toch goed voor relatief normale aantallen roofvogels op trek.